

Biblioteka
POSEBNA IZDANJA

Urednik izdanja
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
PSYCHOLOGIE
DE LA
CONNERIE
SOUS LA DIRECTION DE
JEAN-FRANÇOIS MARMION

Copyright © Sciences Humaines Éditions, 2018
Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2020

PSIHOLOGIJA GLUPOSTI

ŽAN FRANSOA MARMION (urednik)

U saradnji sa

Žan Klodom Karijerom, Borisom Sirilnikom,
Antoniom Damaziom, Hauardom Gardnerom,
Alisom Gopnik, Danijelom Kanemanom,
Tobijem Natanom, Emanuel Pike i drugima...

Prevod sa francuskog

Slobodan Damnjanović

Beograd
2020
DERETA

Sadržaj

Upozorenje (<i>Žan Fransoa Marmion</i>)	9
Naučno ispitivanje glupaka (<i>Serž Sikoti</i>)	15
Tipologija budala (<i>Žan Fransoa Dortje</i>)	31
Stav <i>Edgara Morena</i>	44
Teorija kretena (razgovor sa <i>Aronom Džejmsom</i>)	45
Od gluposti do proseravanja (<i>Paskal Anžel</i>)	55
Ljudsko biće se veoma mnogo vara (<i>Žan Fransoa Marmion</i>)	67
Vašar pristrasnosti (i heuristi) (<i>Žan Fransoa Marmion</i>)	79
Glupost i sklonost ka kognitivnim pristrasnostima (<i>Eva Drozda Senkovska</i>)	83
Mišljenje u dve brzine (<i>Danijel Kaneman</i>)	97
Glupost u saznavanju uzroka (<i>Pjer Lemarki</i>)	109
Glupost u saznavanju uzroka (<i>Iv Aleksandr Talman</i>)	123
Zašto izuzetno inteligentni ljudi ponekad veruju u budalaštine? (<i>Brižit Akselra</i>)	135
Zašto u slučajnostima nalazimo dublji smisao (<i>Nikola Govri</i>)	151
Glupost kao logička halucinacija (<i>Boris Sirilnik</i>)	161
Jezik gluposti (<i>Patrik Moro</i>)	169
Emocije ne čine (uvek) glupim (<i>Antonio Damazio</i>)	183
Glupost i narcizam (<i>Žan Kotro</i>)	189

Najgore medijske manipulacije? Mediji! (<i>Rajan Holidej</i>)	203
Glupe i zlobne društvene mreže (<i>Fransoa Žost</i>)	215
Internet: poraz inteligencije? (<i>Hauard Gardner</i>)	233
Glupost i postistina (<i>Sebastijan Dijegez</i>)	241
Metamorfoze nacionalističkih gluposti (<i>Pjer de Senarklen</i>)	265
Kako se boriti protiv kolektivnih grešaka? (<i>Klodi Ber</i>)	279
Zbog čega trošimo kao budale (<i>Den Arijeli</i>)	285
Čovek: životinjska vrsta koja se na sve usuđuje (<i>Loran Beg</i>)	293
Šta činiti protiv budala? (<i>Emanuel Pike</i>)	309
Glupost iz ugla dece (<i>Alison Gopnik</i>)	323
Sanjamo li gluposti? (<i>Delfin Udjet</i>)	331
Najgora glupost je verovati da smo pametni (<i>Žan Klod Karijer</i>)	343
Živeti u miru sa glupostima (<i>Stejsi Kalahan</i>)	353
Glupost je glas iz dubine mudrosti (<i>Tobi Natan</i>)	365
Spisak autora priloga	375

„Svojevremeno sam započeo istraživanje o gluposti. Prvi rezultati bili su vrlo ohrabrujući. A onda nisam mogao da nađem dobrovoljce spremne da postanu predmet ispitivanja. Nisam imao ni dovoljno vremena. Ponadao sam se da će se neki od mojih studenata zainteresovati za moju zamisao, moj projekat. Dobra tema za doktorat! Ipak ne! Moj predlog im se nimalo nije dopao... Tema nije dovoljno ozbiljna... Što se tiče samog problema, nisu ga videli kao predmet nauke. Međutim, postoji masa takvih problema koji se slobodno šetaju ulicama i izmiču pažnji psihologa.“

„Gospodo, šta je to glupost?“
Gde je psihologija deteta, 1983, Rene Zazo.¹

¹ René Zazzo, „Qu'est-ce que la connerie, madame?“, u *Où en est la psychologie de l'enfant?*, Denoël, 1983. (Prim. prev. Sve napomene u tekstu su autorove, osim ako nije drugačije naglašeno.)

Upozorenje

Vi koji ovde ulazite ostavite svaku nadu

„Zdrav razum je najbolje podeljena stvar na svetu”, napisao je Dekart. A šta je sa glupošću?

Gde god curi ili kaplje, gde god teče ili preliva, svuda je. Nema ni kraja ni konca. Ponekad je to blag, gotovo podnošljiv pljusak, ponekad se pretvara u smrdljivi mulj, ponekad je kao zemljotres, oluja, kao nagla plima koja guta sve što joj se nađe na putu, prlja, ruga se i čitav svet zasipa svojom prljavštinom. A najgore od svega jeste to što se priča da smo mi njen glavni izvor. Što se mene tiče, ne osećam se baš najbolje.

Nepodnošljiva težina bića

Svako je svedok gluposti, svako je vidi, čita o njoj, i to svakog dana bez izuzetka. Istovremeno, svako čini gluposti, misli o njima, lupa glavu zbog njih, priča ih. Svi ponekad ispadnemo budale i glupiramo se ne trpeći posledice. Važno je da toga postanemo svesni i da se pokajemo, jer

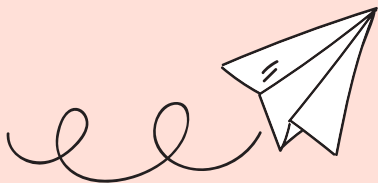
«

ljudski je grešiti, a ko priznaje, pola mu se prašta. Uvek ispadnemo budale u očima drugih, a vrlo retko sebi sami-ma... Ali osim sa sitnim i svakodnevnim glupostima, moramo se, nažalost, suočiti i sa onim koje se bore za prvenstvo, s pompeznim i nadmenim budalaštinama. Budale s kojima se srećemo na poslu ili u sopstvenoj porodici jesu tvrda i neizbežna stvarnost. Nerviraju vas, muče svojim istrajavanjem u gluposti i svojom neopravdanom arogancijom. Uporne su i neuništive i u stanju su da jednim potezom pera precrtaju vaše mišljenje, vaše emocije, vaše dostojanstvo. Kvare vam raspoloženje i teraju vas da prihvatite njihovo prostačko shvatanje pravde. Ma koliko bili popustljivi i tolerantni, u njima ne možemo videti svoje bližnje.

Glupost je neodržano obećanje, obećanje pameti i poverenja koje budala, izdajnik ljudskog roda, ne poštuje. Glupak je „marva”, životinja! Voleli bismo da se zbližimo s njim, da se sprijateljimo, ali nije na tom nivou – tačnije, nije na našem nivou. Boluje od neizlečive bolesti. I pošto odbija da se leči, jer je ubeđen da živi u svetu slepih u kome samo on ima oči, tragikomedija je potpuna. Nema ničeg neobičnog u tome što nas zombi fascinira svojim prividom postojanja, svojom intelektualnom prazninom i suštinskim i neporecivim zahtevom da sve ljude, uključujući i junake i uzvišene ličnosti, svede na svoj nivo. Želi da vas liši pameti i da vas učini jednakim sebi. Vrhunac gluposti jeste u tome što je ponekad pametan ili bar verziran: u stanju je da pali knjige i njihove autore u ime neke svoje knjige i ideologije, u ime onoga što su ga naučili njegovi veliki učitelji (budale ili ne), tolika je njegova želja da estetske i intelektualne norme na osnovu kojih se biraju knjige pretvori u zatvorske rešetke.

Sumnja naslućuje, sigurnost zaglupljuje

Glupak vas po pravilu osuđuje odmah, bez mogućnosti žalbe i bez olakšavajućih okolnosti, svoju presudu zasnivana na onome što neposredno vidi, a svet posmatra kroz oglas. Hitar je da sakupi rulju i da u ime vrline, običaja i poštovanja pozove na linč. Nastupa u gomili i mišje-nje rulje usvaja kao svoje. „Gomila ništa ne zna i ništa ne vredi / čim ih je više od pet, nadaj se nekoj bedi“, pevao je Žorž Brasens. A on je takođe rekao: „Slava onom ko nema svete ideale / jer ne napada druge i voli stvari male.“ Avaj! Ti drugi često robuju baš takvim idealima!

Glupak je zadovoljan sobom, ali nikad nije zadovoljan vama. On je neprikosnoven. Operisan je od oklevanja. Ubeđen je da je uvek u pravu. Srećni imbecil će vam ble-savo i bez imalo razmišljanja razbiti glavu. Svoja uverenja smatra za istine urezane u mermer, a sve ostalo znanje za njega su tragovi na pesku. Sumnja čoveka slućuje, pouz-danje ga zaglupljuje, treba izabrati tabor. Glupak sve zna bolje od vas, zna šta treba da mislite, šta da osećate, zna za koga treba da glasate. Bolje od vas zna ko ste i šta je dobro za vas. Kada se s njim ne složite, mrzi vas i prezire, i

– samo za vaše dobro – napada i vređa. Nimalo neće oklevati da digne ruku na vas i vaš beznačajni život ukoliko, u ime nekog ideala, može to nekažnjeno da učini.

Ovo je gorka istina, ali svaka odbrana je zamka. Ako pokušate da ga urazumite i promenite, gotovi ste! Jer, ako pomislite da je vaša dužnost da ga popravite, zapravo tvrdite da znate šta i kako treba da misli, i kako da se ponaša... Najverovatnije, kao vi. A onda vi ispadate budala. Ili bar naivko... Jer verujete da ste dorasli tom poslu. I još gore: što više pokušavate da ga popravite, više ga utvrđujete u njegovoj gluposti; u tom slučaju sebe će doživeti kao žrtvu agresije i to će biti dokaz da je bio u pravu. Tako ćete ga u njegovim očima pretvoriti u junaka koga napadaju, koga treba žaliti i kome se treba diviti. Pretvorićete ga u borca... Drhtimo pred veličinom tog prokletstva... Ako pokušate da popravite glupaka, ne samo da ćete biti poraženi nego ćete ga ojačati i početi da ličite na njega. Prvo je bio samo jedan tikvan, a gle, sada ih je dvojica. Boriti se protiv gluposti znači ojačati je. Što više napadate zver, to je ona krvoločnija.

Buzdovani apokalipse

Dakle, glupost ne može da oslabi. Ona je eksponencijalna. Danas je jača nego što je bila juče, a slabija nego što će biti sutra, da li je nastupilo njeno zlatno doba? Dokle god dopire pamćenje čovečanstva i pisani tragovi, vidimo da su najbolji duhovi svoga vremena razmišljali o njoj. Tog trenutka su možda bili u pravu. Ili su možda, kao i sav svet, postali stare budale... Novina savremene epohe jeste u tome što je dovoljan samo jedan buzdovan i jedno crveno dugme pa da nestane ne samo glupost već i čitav svet.

Buzdovan koga su izabrali volovi ponosni što mogu da biraju svoje kasape.

Druga značajna osobina našeg doba jeste ta što glupost, mada još uvek nije dostigla svoj vrhunac, nikad ranije nije bila tako vidljiva i sigurna u sebe, tako masovna i neprikosnovena. Čemu očajavati pred prizorom izgubljenosti naših bližnjih ili pred onim koji zna da prihvati filozofiju koju mu nameće stanje stvari, jer sve je teže poricati taštinu svega i narcizam svakog, sve teže prihvatiti ništavost privida i oštre i zajedljive sudove. Neka nam neki drugi Erazmo ponudi novu *Pohvalu ludosti* (ali u skraćenoj verziji, da nas ne bi zbolela glava)! Neka nam neki drugi Lukrecije Kar opiše duboko olakšanje, a možda i radost koju osećamo kad stojimo na obali i gledamo kako brod ludaka nestaje u mračnoj dubini i slušamo krike i pozive u pomoć putnika koji se dave... Najveća slast pritom jeste gledati glupake kako se međusobno bore da se dočepaju sigurnog mesta i kako, boreći se, svi zajedno tonu u dubinu: jer, dok se veliki duhovi slažu i dogovaraju, budale nasrću jedne na druge. Dobro je što se trudimo da budemo pre posmatrači nego akteri, ali je prilično nepromišljeno verovati da nas glupost manje pogađa nego naše grlate i ogorčene, turobne i uznemirne sagovornike. Ipak, ako nam to pođe za rukom, kakva pobeda! Uostalom, treba biti skroman i povučen: uzdizanje iznad gomile se ne oprašta. Ako odbijete da budete deo krda, to će vas pre svih odvesti pravo na klanicu. Zavijajte s vukovima, blejite sa ovnovima, ali se ne izdvajajte jer će vas brzo razotkriti i nasrnuti na vas. Možda je nepotrebno, ali ipak treba dodati da ste i vi, ako duboko verujete u svoju pamet i izuzetnost, možda jedna od onih budala koja nije svesna svoje gluposti...

Pred velikim zadatkom da se istraži sva veličina i propast gluposti, ova knjiga će se, možda, pokazati kao još jedna nova glupost. Čovek nesumnjivo mora biti uobražen, naivan ili velika budala pa da načne ovu temu. Ja sam toga svetan, ali potrebna je neka hrabra budala da se prihvati zadatka. Uz malo sreće, čitav poduhvat može da ispadne smešan. Ali smeh ne ubija. Dok glupost to čini! Nadživeće nas. Pokopati. Osim ako nam ne bude pretila i na onom svetu...

Da budemo jasni: ono što važi za glupake važi i za glupače. Neka se ne uzbuđuju! Ovde nema nejednakosti među polovima... i zato objavljujem: o glupaci svih vrsta i glupače svih boja, gluperde celog sveta, tupanderke svih sojeva, bizgovi, uboge ćurke, siroti glupaci, velike glupače, jadne guske, zlobnici niskog čela, tikvani i zevzeci, zvekani i tupavci, klipani i zvrndovi, bukvan i šupljoglavci, blesavci i pileći mozgovi, tulonge i praznoglavci, šašavci, šmokljani, budaletine, bundeve, tikve, kupusove glave, zamlate, bene, budaci, goveda, volovi, ajvani, konji, magarci, budalčine, blesani, benavci, maloumnici i zgranovi, dampale, ludovi, neznajše, ćutuci, bezveznjaci, cepanice, sakalude, klade, zabuni, geaci, totovi, sionje i konjuzgare, marvo, blentovi – došao je čas vaše slave. Ova knjiga je posvećena samo vama. Šteta što se nećete prepoznati u njoj...

Vaš odani,

Zam-Fransoa Marmion

NAUČNO ISPITIVANJE GLUPAKA

Serž Sikoti

Psiholog i saradnik pri Univerzitetu
u Južnoj Bretanji

Budala tvrdi... pametan sumnja... mudar razmišlja

Aristotel i... Serž Sikoti

Mogu li glupaci biti predmet naučnog ispitivanja? Provokativno pitanje? Znamo za budalaste studije (na primer „Može li se puštanjem vetrova oterati strah?”)¹, studije o budalastim zanatima koji ničemu ne služe, a i ne donose neko naročito zadovoljstvo.² Ali proučavanje glupaka, šta je to?

U stvari, kad bolje pogledamo naučnu literaturu iz oblasti psihologije, vidimo da je glupost u opštem smislu dosta dobro proučena. Stoga se može odgovoriti da je moguće analizovati budale, ali da treba imati u vidu da su studije o budalama, ni manje ni više, uvek studije o Čoveku. Može se napraviti tipski

¹ M.Sidoli, „Farting as a defence against unspeakable dread”, *Journal of Analytical Psychology*, 41 (2), 165–78, 1996.

² <http://www.strikemag.org/bullshit-jobs/>

portret glupaka izdvajanjem određenih svojstava, proučavanih u različitim istraživanjima. Dobićemo relativno preciznu sliku budale (nametljiv, tup, intelektualno prilično ograničen), pa čak i određenu predstavu o nekim njegovim varijetetima, kao što su brutalni ogromni debeljko, smrtno zaljubljen u sebe i potpuno lišen empatije.

Glupost i odsustvo pažnje

Osim što se bave ispitivanjem budala, psihološka istraživanja omogućuju da shvatimo zašto se i oni koji to nisu ponekad ponašaju tako.

Većina sprovedenih anketa³ pokazuje da ljudi uglavnom ne prouče svoju okolinu pre nego što se upuste u neki posao. Idu utabanim i korišćenim stazama i postupaju bez mnogo razmišljanja, gotovo automatski polazeći od unutrašnjih ili spoljašnjih pokazatelja. Zbog toga možete zapaziti sledeću pojavu: kada plačeš, uvek se nađe neka budala koja te pozdravi: „Zdravo, kako si?” Budala je takođe sklona da posle prvog puta još jednom pogleda u svoj sat.

Ako hoćemo da saznamo koliko je sati, pogledaćemo u svoj časovnik. To je stvar koja se obavlja gotovo nesvesno. Ovaj mehanizam postupanja pruža čoveku

³ R. C. Shank and R. P. Abelson, *Scripts, Plans Goals and Understanding: an Inquiry into Human Knowledge Structures* (chap. 1–3), L. Erlbaum, Hillsdale, NJ, 1977.

priliku da bude nepažljiv, tačnije da ne obrati dovoljno pažnje na zadatak koji treba izvršiti. I zato što nismo bili pažljivi, što smo mislili na nešto drugo, što smo gledali ali nismo videli, nismo primili informaciju, pa smo morali opet da pogledamo u sat. To je glupo, zar ne?

Istražujući izvore pažnje, psiholozi su pokazali da smo često slepi za promene oko sebe⁴ i da zbog toga čovek nije u stanju uvek da vidi neki važan preobražaj. Zbog toga možete da čujete i sledeće: „Kad posle stroge dijeta izgubite deset kilograma, uvek će se naći neka budala koja neće primetiti razliku...” Ispitivanje „iluzije kontrole”⁵ omogućuje nam da shvatimo „zašto se uvek nađe neka budala koja mahnito pritiska dugme lifta onda kada je ono već pritisnuto”. Tu je i pitanje uticaja okoline i objašnjenje zašto se, kad neki vozač pođe u zabranjenom pravcu, uvek nađe budala koja krene za njim i zašto ima glupaka koji na kvizu, kada ih pitaju da li se oko Zemlje okreće Mesec ili Sunce, traže mišljenje prijatelja.

Ljudi su često skloni da se udalje od razuma i uobičajenih vrednosti. Najveća budala je onaj koji za najočiglednije gluposti tvrdi da su očigledne istine. Uopšte,

⁴ D. J. Simons and D. T. Levin, „Failure to detect changes to people during a real-world interaction”, *Psychonomic Bulletin & Review*, 5 (4), 644–649, 1998.

⁵ E. J. Langer, „The illusion of control”, *Journall of Personality and Social Psychology*, Vol. 32 (2), 311–328, 1975.

budala ima simplicistički pogled na svet: ima problema s velikim brojevima, s kvadratnim korenovima, sa Gausovom krivoljkom, od koje zapaža samo krajnje tačke. Staljin je jednom prilikom rekao: „Smrt hiljadu vojnika je statistika, a smrt jednog je tragedija.” Svi više vole anegdote nego naučne izveštaje natrpane statističkim podacima. Ali budala, lud je za pričom. Čuo je za čoveka koji je pao sa četrdesetog sprata i ostao živ, a to su uostalom rekli i na televiziji.

Glupost uverenja

Ispitivanje uverenja pokazuje da je verovanje u pravedno uređenje sveta (*Belief in a Just World*⁶) verovatno najraširenije i da su budale njegovi najrevnosniji zastupnici, što, na primer, pokazuje i sledeća rečenica: „Ona jeste silovana, ali zar nisi video kako se provokativno oblači?” Što je neko veća budala, više veruje da je žrtva zaslužila ono što joj se dogodilo. Osim toga, budaletina prezire krezave ljude, te „siromašne propalice”.

Budalu krasi sklonost da veruje u bilo šta, počev od teorije zavere pa sve do uticaja meseca na ljudsko ponašanje i do homeopatije, koja je, zar ima boljeg dokaza, delovala i na njegovog psa! Na dan 28. maja 2017, na

⁶ L. Montada and M. J. Lerner, Préface, u: L. Montada and M. J. Lerner, *Responses to Victimizations and Belief in a Just World* (pp. VII–VIII), Plenum Press, 1998.

Auto-putu A4, snimljen je motor koji se nekoliko kilometara kretao bez vozača, koji je nešto ranije pao s njega.⁷ Najgluplji su ovu pojavu pripisali delovanju „bele vile”, a za one malo pametnije reč je o žiroskopskom efektu... Čini se da postoji negativna korelacija između mističkih uverenja i sposobnosti da se dobije Nobelova nagrada.⁸

Što se tiče uverenja, studije⁹ pokazuju postojanje razlike između mladih i matorih budala.¹⁰ Dokazano je da negativne uspomene vremenom izblede, a da ostaju samo pozitivna sećanja... I zato, što je neko stariji, skloniji je da idealizuje prošlost, a to matore budale navodi da kažu: „Ranije je bilo bolje...”

Strukturi naše iracionalnosti posvećen je čitav niz temeljnih istraživanja, a naučnici je opisuju kao izraz potrebe da kontrolišemo okolinu. Svako živo biće je pokazuje (zapazite kako vaš pas, kad začuje zvono na vratima, trči prema njima iako ispred nije neko ko njemu dolazi u posetu...). Ljude navodi na

⁷ Sciencesetavenirs.fr – „TRANSPORTS. Moto fantôme de l'A4: une Harley peut-elle rouler sans pilote sur plusieurs kilomètres?”, E. Daninos le 21. 06. 2017, à 20h 00.

⁸ M. Zuckerman, J. Silberman, J. A. Hall, „The Relation Between Intelligence and Religiosity: A. Meta-Analysis and Some Proposed Explanations”, *Personality and Social Psychology Review*, 17 (4): 325–354, 2013.

⁹ S. T. Charles, M. Mather, L. L. Carstensen, „Aging and emotional memory: The forgettable nature of negative images for older adults”, *Journal of Experimental Psychology: General*, 132 (2), 310, 2003.

¹⁰ G. Brassens, „Le temps ne fait rien à l'affaire”, 1961.

apsurdno ponašanje, kao što je odlazak kod vidovnjaka. U Francuskoj se oko sto hiljada osoba izjašnjavaju kao „vidovnjaci”. Godišnje zarade oko tri milijarde evra. Mada istraživači ni kod jednog nisu otkrili istinski dar proricanja sudbine, ipak zgrću velike količine novca. Procenjuje se da je u Francuskoj 20% žena i 10% muškaraca bar jednom u životu zatražilo njihovu pomoć. Vidovnjaci se uglavnom ne žale što su za svoj životni poziv izabrali ovu vrstu obmanjivanja ljudi, u krajnjoj liniji, njihov posao zavisi od gluposti ovih gluperda... Potreba za uspostavljanjem kontrole često stvara iluziju stvarne kontrole, kojoj budale podležu češće od drugih ljudi.¹¹ U automobilu se ta iluzija ispoljava u strahu od nesreće, većem kod saputnika nego kod vozača. Budala tokom vožnje ne može da zaspi kada nije za volanom... Zaspiva samo onda kad je na mestu vozača!

Glupak snažno baca kocke uveren da se tako lakše dobija šestica, pažljivo bira brojeve za loto, rado gazi po kućecem izmetu, ali izbegava stepenice. Ima sledeću logiku: kad dobije na lutriji, zaključuje kako to nije bilo slučajno jer je tokom šest noći zaredom sanjao broj šest, pošto je šest puta šest jednako četrdeset dva, izabrao je baš taj broj i dobio. Povodom toga, treba verovati da ga služi dobro mentalno zdravlje jer je ta

¹¹ E. J. Langer, „The illusion of control”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 32 (2), 311–328, 1975.

vrsta iluzije mnogo manje izražena kod depresivnih osoba.¹²

Proučavanje budala koje ti objašnjavaju posao koji radiš

U drugoj, takođe dobroispitanoj oblasti, glupak koristi svaku priliku da se istakne i sačuva samopoštovanje. Ispitivanje sklonosti ka lažnom slaganju¹³ pokazuje da preuveličavamo broj ljudi koji dele naše mane i greške. Zbog toga će budala, kad ga upozorite da je na kolima upalio stop-svetla, reći: „Ali na to niko ne obraća pažnju!”

Budala je često žrtva sklonosti ka naknadnoj pameći. U porodilištu kaže: „Bio sam siguran da će biti dečak.” Pred televizijskim kamerama: „Bio sam siguran da će Makron postati predsednik.” Sklon je i da izjavi: „Siguran sam da sam ti to rekao!” Da li je glupak nepošten? Da li je vidovit? Ne, nije ni jedno ni drugo, već izraz „znao sam” koristi za strateške ciljeve, pre svega da pokaže kako je bolje informisan nego što u stvari jeste: „Znam, znam...” Da se razumemo, o ovim ispitivanjima budalama ne treba pričati jer će poricati da tako funkcionišu...

¹² S. E. Taylor and J. D. Brown, „Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health”, *Psychological Bulletin*, 103 (2), 193–210, 1988.

¹³ F. Verliac, „L’effet de Faux Consensus: une revue empirique et théorique”, *L’Année Psychologique*, 100, 141–182, 2000.

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura
Aleksandra Šašović

Korektura
Jasmina Ahmetagić

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-312-2

Žan Fransoa Marmion
PSIHOLOGIJA
GLUPOSTI

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2020.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**

KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

159.922.3

159.95

PSIHOLOGIJA gluposti / Žan Fransoa Marmion (urednik)
u saradnji sa Žan Klodom Karijerom ... [et al.] ; prevod sa fran-
cuskog Slobodan Damnjanović. – 1. Deretino izd. – Beograd
: Dereta, 2020 (Beograd : Dereta). – 378 str. : ilustr. ; 22 cm. –
(Biblioteka Posebna izdanja / [Dereta, Beograd])

Prevod dela: Psychologie de la connerie. – Tiraž 1.000. – Str. 9–14:
Upozorenje : vi koji ovde ulazite ostavite svaku nadu / Žan Fransoa
Marmion. – Spisak autora priloga: str. 375–378. – Napomene i
bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-6457-312-2

1. Мармион, Жан-Франсоа, 1970– [уредник]

а) Глупост

COBISS.SR-ID 20290569